

Hegyek és tűzfalak

Tervszerűtlen települések

Terézváros megfiatalodik

Terézvárosban egykor magas állású köztisztviselők, bankárok, jó módú polgárok laktak. Talán azért alakult így, mert a milléniumkor nagyon divatba jött Budapestnek ez a legkorszerűbb része, amelyet a vadonatúj Sugár út szelt ketté, s ahová házhoz jött a vonat, hiszen a kerület kellős közepére építette Eiffel a Nyugati pályaudvart. Ami még mindehhez kellett, az is elkészült (csak néhány szót kellett szólnia a terézvárosi virilistának a székesfőváros törvényhatósági bizottságában), volt itt új útburkolat, csatorna, vízvezeték, az akkori Bécsben, Párizsban sem találhatunk különben.

Miből és hová?

Ezt az örökséget őrzi Budapest mai VI. kerülete. A Sugár út — a mostani Népköztársaság útja — máig is szép, világvárosi színvonalú. Csak éppen a fákkal van baj, frissíteni kellene az állományt. A házak is állnak a kerület minden utcájában (igaz, hogy többségüket megtépázta a háború, de azokat a károkat néhány év alatt helyrehozták), csak már egy kissé öregecskék.

Előny és hátrány egyszerre, hogy ebben a kerületben jó félszázaddal ezelőtt minden korszerű volt. Előny, mert a közműhálózat ma is működésképes. Hátrány, mert a régeinek toldozása-foldozása olykor többre kerül, mint új villany-, vízvezeték, gázcső, csatorna építése. S némelyik terézvárosi ház-matuzsálemnek lakható színvonalon tartása sem kerül kevesebbe, mint ugyanakkora új ház építése.

Csak hogy itt a kérdés nem csupán a szokásos „miből”, hanem hozzátartozik a „hová” is. Az 50, 80, sőt 100 év előtti telektulajdonosok értettek a (legyünk jóindulatúak) terület kihasználásához. Így aztán annyira egymás tövébe épültek a házak, hogy nemcsak parkok, de utcák számára is alig maradt hely. (1880-ban 1105 épület volt a VI. kerületben, 1920-ban már 2861, időközben kisebb lett. Terézváros területe, ma 1351 ház áll a 2,38 négyzetkilométernyi területen, s ezekben 88 000 ember lakik.)

Mit tehet egy budapesti kerület, ha az elöregedés veszélye fenyegeti? Természetes, hogy — egyre többet törődik a fiatalítással, mégpedig a szónak mindenféle értelmében. Ami a házak fiatalítását illeti, az utóbbi évek gyakorlata megmutatta, hogy a jelenleg érvényben levő, úgynevezett amotizációs kulcs a pusztá fenn-

tartásra, még csúnyább szóval az állagmegóvásra is kevés.

Sommásan számolva, a terézvárosi házak értéke jelenleg 10 milliárd forint. Évenként 250—300 millió forintot kellene költeni arra, hogy ezek a házak kívül-belül jók, szemre szépek és aránylag kényelmesen lakhatók legyenek. Ma sok az aladúcolt és az ideiglenesen helyreállított ház, még több a lakók jogos panasza. Az ok: a szükséges összegnek a fele sem állt rendelkezésre, így tovább nőtt a lemaradás a háztartozásoknál.

Közeledik az ötödik ötéves terv időszaka, s ez lesz — remélhetőleg — Terézváros reneszánszának kora is. Úgy tervezik, hogy a Fővárosi Tanács segítségével évente az amotizációs költségen felül egymilliárdot fordítanak lakóházak felújítására 1976—1980 között.

Am még a házak fiatalításánál is sürgősebb: a felnövő nemzedékről gondoskodni. Semmi új nincs abban, hogy a napfényt alig látó, sok emeletes házak között nevelődő gyerekek sorsa legalábbis sajnálatra méltó. Sajnálkozással azonban aligha lehet előbbre lépni. Inkább úgy, ahogyan a VI. kerület vezetői teszik. 1975 végéig — terven kívül — új bölcsődét létesítenek. Ebben az évben 120 hellyel bővült a kerület óvodai hálózata, 1975-ben pedig újabb bővítés várható. Ugyancsak jövőre nyitnak új iskolát saját erőből, mert a Gorkij-fasorban már tíz esztendeje működik ideiglenesen a kerület kisegítő iskolája.

Talán még ezeznél is fontosabb, hogy az iskolásgyerekek számára uszoda épült a körönetegben. A Bajza utcai iskola udvarán alakították ki a fedett uszodát, ahová egész éven át járhatnak a terézvárosi gyerekek. Pontosabban: nemcsak járhatnak, hanem kell is járniuk. A természetből elzárt fiúk-lányok számára kötelező az úszástanulás általános iskolás korban.

„Kavernás” tüdő

Ennél többet már csak a kerület, sőt a főváros határain túl lehet tenni, s a kerületi tanács meg is teszi, amit lehet. Dunabogdányban van a gyermeküdülőjük, amit most kétszeresére bővítettek, egyszerre 150 gyerek töltheti ott vakációja napjait. Az üdülők is van uszodája. A további terv pedig: ifjúsági tábor Balatonmárián. Ezzel — legalábbis nagyjából — sikerül megoldani a legégetőbb gondot: bölcsődés kortól nagykorúságig gondoskodni az új generációról. (Az ez után következő évek problémái még megoldatlanok. Ide tartozik az is, hogy a bölcsődék 40 gondozónője közül egyszerre 17 van szülési szabadságon, s helyettesítésükre kilátás sincs.)

AZ ÉREM

A nagyváros terjeszkedik

Hasonlíthatatlanul könnyebb a helyzete a XII. kerületnek, amit „Budapest tüdejének” szoktak emlegetni — gondolja az újságíró, amikor a Terézváros ellenpárjaként a Hegyvidéket választja. Am a kerület vezetői szerint: ha a tüdő-hasonlatnál, s az őszinteségnél maradunk, meg kell mondanunk, hogy Budapest tüdeje ma már kissé kavernás. Mindjárt hozzátesszük: nem úgy értendő ez, hogy a XII. kerület levegője nem volna egészséges, de nagyon is úgy, hogy az utóbbi idők sok építkezése igencsak veszélyezteti a Hegyvidék zöldövezet jellegét.

Igaz, hogy a XII. kerület több mint 11-szer nagyobb a VI.-nál, lakossága pedig az 1970-es népszámlálás adatai szerint tízezzerrel kevesebb. (Az egy négyzetkilométerre jutó népsűrűség a VI. kerületben 36 548 fő, a XII.-ben 2912.) De az is igaz, hogy a Hegyvidék (jobb híján ezt a nevet használja a kerület, egy ideig Mátyás király nevét erőltették rá, de túl hosszú volt kerületnévnek, soha sem használták hivatalon kívül) hetenként 80—100 000 kirándulót fogad. A pesti kerületek nagy részével ellentétben itt hétvégeken duplázódik meg a népességszám. Ami természetesen azt is jelenti, hogy nagyon jónak kellene lennie a hétfégi ellátásnak, sok zöldvendéglő, vasárnap is nyitva tartó bolt szükséges, beleértve az élelmiszerboltokat éppúgy, mint a kirándulói helyi tejcsárdákat, sőt emléktárgy-árusítókat.

Vasárnap is nyitva

Amde a kerület vezetői (s szinte bármelyik lakosa) két kezükön meg tudják számolni a vasárnap is nyitva tartó zöldvendéglőket. A boltok számolásához még ez sem kell — ilyen egyszerűen nincs. Lehetne — mi több: kell — vendéglő (vagy étterem, eszpresszó, bisztró, akármilyen, mert egyik sincs) a Libegő felső végállomásához már 1970 óta. Az állami vendéglátóipar nem lelkesedik érte, az ÁFÉSZ meg akarja csinálni, csak még nincs együtt a rávaló pénze. (Pedig még díszkivilágítás is elkelne a Libegőnél, ami emelne a városképet, s üzleti szempontból is jövedelmezne egy ottani vendéglátóhely.)

Ha ilyesmi nem is épül, társasház viszont annál több. Szemre sok a zöldterület, s a házépítésre szövetkezők szinte találmányra választják ki azt a telket, ahol építkezni akarnak. Ebből pedig egyre inkább az következik, hogy öletszerűen, egymást figyelembe sem véve épülnek a több szintes társasházak. Kivitelezésük sem mindig a legszebb, különböző irá-

nyokba fordítják a „főfrontot”, így rontják a városképet is, egyre csökkentik a zöldterületet.

Amikor pedig már van egy-egy utcában néhány társasház, jelentkeznek az — egyébként jogos, ilyen körülmények között mégis teljesíthetetlen — igények.

Út, járda, víz, gáz stb., stb. kellene, nem is szólva arról, hogy a beköltözők gyermekeit is megilletné a bölcsődei, óvodai elhelyezés. Csakhogy az ötletszerű építkezésekhez nincsenek „járulékos beruházások”, a gondok egyre szaporodnak.

Ami megvan — természetesen senkinek sincs útjárda, hiszen legalább néhány család lakásgondját megoldja. Mégsem szeretnék a kerület vezetői, ha tovább szaporodnának az ötletszerűen épülő társasházak, „Budapest tüdejének kavernái”.

Sokat várnak a készülő környezetvédelmi törvénytől, szeretnék, ha legalább a Zugligeret és a zöldövezet néhány más, a kirándulók körében népszerű táját védetté nyilvánítanák.

Változó városkép

Szinte ellentétesek a gondok, mint a VI. kerületben. Ott az a fő baj, hogy kevés a terület, úgy szólván talpalatnyi szabad hely sincs, ahol építkezni lehetne. A XII. kerületben viszont túl sok a szabad terület, azon belül is a személyi tulajdonban levő telek, ahol egyszercsak elkezdődik (és néha évekig tart) az építkezés. Mindenhová a tanács építési ellenőrei sem jutnak el, éppen a kerület nagy kiterjedése miatt.

Vannak viszont saját építkezési elképzeléseik is. Nagy szüksége lenne a kerületnek tömegszervezeti és ifjúsági házra, ahol a Hegyvidék különböző részeiből összejöhötnének a fiatalok. Tervezik egy 16 tantermes általános iskola építését is — ez a Kiss János altábornagy útján levő tanítóképzőzhöz tartoznék gyakorlóiskolaként. Ugyanott képeznek övönöket is, akik az éppen most átadás előtt levő, 100 fős óvodában gyakorolnak majd.

Ezen kívül is sokat tesz a kerület a gyermekekért. Óvoda- és bölcsődeépítési öt éves tervüket már 1974 első felében teljesítették, terven felül még két óvodát akarnak átadni a jövő év végéig saját erőből és a Fővárosi Tanács támogatásával.

A fő gond ugyanaz, mint a Terézvárosban: gyerekekkel meg tudják tölteni az óvodákat, de kevés az övönő és a dajka.

Néhány éve még idejöttek más kerületekből is, nyári tábor, üdülőhelyet keresni a sűrűn beépített városrészekben élő gyermekek számára. Ma már — lassanként — beépülnek a hegyvidéki utcák, ritkulnak a felüdülést nyújtó zöld foltok. Hol a határ — ki tudná megmondani? A nagyváros terjeszkedik, a lakáshiány azzal is enyhül, ha a Hegyvidéken társasházak épülnek — ezen vitakozni sem lehet, s ez az érem másik oldala.

Vannak, szerencsére egyre többen, akik lelkes lokálpatriotizmusból állnak ki a Hegyvidék szépségéért, igazi érdekeinek védelméért. Két év óta ismerik el hivatalosan is érdemeiket a — nemcsak elméleti — éremmel és plakettel, amelyen a „Hegyvidékért” felirat áll. Ok azért dolgoznak, hogy Budapest tüdeje ismét kitisztuljon.

VÁRKONYI ENDRE